MAVZU:
Ko‘chma ma’nolar va ularning turlari. Metafora va metonimiya uning uslubiyati

O’qituvchi: Ruzikulova G. F.

O'zbek tilida so'z ma'nolari to'rt xil usul bilan ko'chadi:

metonimiya

sinekdoxa,

vazifadoshlik

metafora.

Metafora gr. metaphora "ko'chirma" demakdir. So'z ma'nolarining predmet, narsa, hodisalarnmg tashqi shakliy o'xshashligi va ichki belgiga asoslanib ko'chishiga metafora deyiladi.

Bu usul bilan nom ko'chishi predmetlar, hodisalar orasidagi nisbiy o'xshashlikka ko'ra bo'ladi va ularning shakli rangi, harakati ikkinchi shunday predmat belgisi bo'lgan nomni oladi. Metafora yo'li bilan ma'no ko'chishiga predmetlar uchun umumiy belgi tushunchada saqlanadi. Masalan. qozonning qulog'i odam qulog'iga, o'zining tashqi belgisi ko'rinishi bilan o'xshaydi.

Metofora ko'proq quyidagilarga:
1) odamning tana a'zolari (qo'l, oyoq, bet, yuz, lab, tish. ylka),
2) kiyimlar va ularning biror qismiga (yoqa. etak),
3)hayvon. parranda va hasharotlarning biror a'zosi (qanot, dum, tumshuq, shox);
4)o'simlik va uning qismi (ildiz. tomir);
5) qurol (nayza, pichoq) nomlariga asoslanadi.
Masalan: Qishlog'imiz tog'ning etagiga joylashgan. (H. G'.) Uyimiz daryo yoqasidadir.

Metonimiya usuli bilan ma’no ko’chishi

Metonimiya – yunoncha so’z
bo’lib, ***“qayta nomlash ”*** degani. Metonimiya
ham ma’no ko’chish usullaridan biri bo’lib, bunda
“bir predmetning, belgining ,
harakatning nomi boshqasiga o’xshashlik asosida
emas, bog’liqlik asosida
ko’chiriladi. ”

Bu usul bilan nom ko'chilishda tashqi, ichki belgidagi o'xshashlik hisobga olinmaydi balki ular orasidagi doimiy aloqaning mavjudligi hisobga olinadi, shunga ko'ra quyidagi ma'nolarni ifodalaydi:

1) o'rin munosabati (ko'za, piyola. samovar) masalan, to'ldirib qo'y qadahlarni, yangrasin gulyor (qo'shiq);

2) joy, tashkilot so'zidagi doimiy aloqaga ko"ra (shahar,tashkilot):

Ko'zimning oldidan o'tadir g'amgin ,
Navoiy tobutin ko’targan Hirot.
(A.O.)

3) muallif bilan asari orasidagi doimiy aloqa:
Fuzuliyni oldim qo'limga

Majnun bo'lib yig'lab qichqirdi
Va Navoiy tushib yo'limga

Faryod bilan o‘rnidan turdi (H.O.)

IHT ACADEMIC LYCEUM

TIIAME

4). Boshqa hodisalar bilan uzviy aloqa asosida ko'chadi:

O'n to'qqizga chiqasan bugun ,

Uzoqdaman. Yo'q menda toqat (H.O.)

E’TIBORINGIZ UCHUN RAHMAT!